

Testosteronia tiedekentillä

Maamme yliopisto-opiskelijoista reilusti yli puolet on naisia, mutta yliopistojemme henkilöstön kolmannella ja neljännellä portaalla olevista heitä on vain 40 % ja professoreista (neljäs porras) vain alle 30 %. Yliopistojemme rehtoreista naisia on vain kaksi. Yhdysvaltojen lääketieteellisten tiedekuntien opettajista 38 % on naisia, mutta professoreista vain 21 % ja laitosjohtajista 15 %. Tieteen nobelisteista 3 % on ollut naisia. Sukupuolierot ovat vuosien saatossa aavistuksen tasoittuneet, mutta eivät suinkaan kokonaan. Syitä on luonnollisesti haettu perhe-elämään sitoutumisesta, mutta myös esimerkiksi virantäyttöprosessien, kuten kutsu- ja nimitysprosessien, vääristymisistä.

Sukupuolensa ansiosta miehet näyttävät siis saavan etumatkaa naisiin nähden erityisesti akateemisen uran tärkeillä alku- ja keskivaiheilla, mutta sen lisäksi miehet näyttävät osoittavan myös melkoista etuilla ja julkeutta tutkimuksen etiketissä ja hyvissä tavoissa – ja luultavasti koko uransa ajan. Tätä voidaan todistaa puhtaasti tieteenkin keinoin.

Tieteelliset aikakauslehdet kutsuvat vertaisarvioijiksi naisia paljon harvemmin kuin miehiä. Nature-lehden pari vuotta sitten julkaiseman uutisen mukaan American Geophysical Unionin (AGU) jäsenistä naisia on 28 %, mutta sen julkaisemien tieteellisten sarjojen käyttämistä vertaisarvioijista vain 20 % on ollut naisia. Mieskirjoittajat ehdottivat arvioijiksi paljon harvemmin naisia kuin miehiä. Tuorempi analyysi biolääketieteellisen eLife-lehden osalta kertoo, että sen käyttämistä vertaisarvioijista vain 21 % on naisia. Ja vielä: käsikirjoitukset, joissa viimeinen tekijä oli mies, hyväksyttiin todennäköisemmin julkaistavaksi.

Kaksi vuotta sitten julkaistun ja Nature-lehdessä kommentoidun tutkimuksen mukaan miehet viittaavat omiin töihinsä 56 % enemmän kuin naiset. Vaikka naisia on tieteen kentällä vähemmän, tätä eroa voidaan tuskin yksin selittää tällä tosiseikalla.

Tieteellisten artikkelien retraktioista runsas puolet johtunee tieteellisistä petoksista tai muun tyyppisistä vilpeistä. Science-lehti laati

”Miehet viittaavat omiin töihinsä useammin kuin naiset”

äskettäin kymmenen kärjessä -listan suurimmat retraktiomäärät aiheuttaneista tutkijoista, jotka kaikki olivat miehiä.

Entä miten käyttäytyään tieteellisissä kongresseissa? Tätä on pohdittu viimeisimmässä BMJ:n joulunumerossa. Kasvihuoneilmion keksimisen ”isäksi” on yleisesti hyväksytty John Tyndall, joka julkaisi tutkimuksensa vuonna 1859. Tosiasiassa ansio kuuluu Eunice Footelle, joka laboratorio-oloissa havaitsi Tyndallia aikaisemmin auringon säteilyn lämmittävän tehokkaammin hiilidioksidia kuin muita kaasuja. Naisena Foote ei kuitenkaan itse päässyt esittämään tuloksiaan Yhdysvaltain tiedejärjestön (AAAS) kokouksessa 1856, vaan puhujaksi värvättiin sopiva mies.

Ehkäpä tilanne on tästä sentään hieman korjautunut, mutta halu esiintyä kongresseissa näyttää säilyvän miehisenä ominaisuutena. ”Maneeelit” ovat tieteellisten kokousten paneeleja, joissa kaikki ovat miehiä. Ne ovat vähentyneet, mutta eivät kadonneet. Pariisin ilmastokokouksen vuonna 2014 käynnisti kuu- den hengen paneeli – kaikki miehiä. Äskettäin International Federation of Gynecology and Obstetrics (!) avasi kokouksensa paneelilla, jossa oli yhdeksän miestä ja yksi nainen. Aika lystikäs on PLoS One -lehden hiljattain julkaise- ma tutkimus, jonka mukaan miehet käyttävät kongressiesitysten jälkeen kysymys- ja kommenttipuheenvuoroja kaksi ja puoli kertaa useammin kuin naiset.

Tässä kirjoituksessani en puutu #metoo- ongelmaan. On kuitenkin pakko muistuttaa, että aivan tuoreen Yhdysvaltain tiedeakatemi- an selvityksen mukaan yli puolet naispuolisista tutkijoista oli kohdannut jonkinasteista sek- suaalista häirintää ja vain kolmasosa ei ollut koskaan kokenut näitä vastenmielisiä elkeitä.

Mistä siis saataisiin vastavoimaa miesten myllytykselle? Ehkäpä lasten suusta voi kuul- la totuuden. Kun 1960- ja 1970-luvuilla yh- dysvaltalaislapsille sanottiin ”draw a scientist”, vain 1 % piirsi naisen kuvan. Kun koe uusitiin vuonna 2016, lapsista 34 % (ja tytöistä yli 50 %) piirsi naisen. Äskettäin Nature-lehti eh- dotti pääkirjoituksessaan, että uuteen 50 pun- nan seteliin tulee saada naistutkijan kuva.

Pohdin eräällä luennollani, että nuorten tutkijoiden tulisi vannoa uransa alkuvaiheessa Einsteinin tai Arkhimedeen tutkijanvala – tämä siksi, että tieteen kenttää hämärtävät nykyään monet tutkijälähtöiset epäkohdat, esimerkiksi

tutkimusasetelmien huono suunnittelu, p-arvo- jen siekailematon väärinkäyttö ja tutkimus- tulosten tietoinen paisuttelu. Nyt huomaan, että olisi korrektimpaa ehdottaa vannottavaksi Marie Curien vala – kaksinkertaisen nobelistin kunniaksi. Mutta pitäisikö lisäksi antaa mies- tutkijoille lisälukemistoksi Hyvän käytöksen opas? ■

KIMMO KONTULA, sisätautien emeritusprofessori
Helsingin yliopisto ja HUS

Kuva: Veikko Somerpuro